

REFERENCES

1. Vergasov V. M. Aktyvyzacyya poznavatelnoj deyatel'nosti studentov v visšej shkole / V. M. Vergasov. – Kyev : Visshaya shk., 1985. – 176 p.
2. Kuzikova S. B. Konstruyuvannya metodyky doslidzhennya samorozvytku osobystosti / S. B. Kuzikova, B. O. Kuzikov // Visnyk Nacional'nogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy "Kyivskij politekhnichnij instytut". Filosofiya. Psihologiya. Pedagogika. 2010. – № 2. – P. 106-112.
3. Losyeva N.M. Samorozvytok vykladacha vyshhoyi shkoly : [navchalnyj posibnyk] / N.M. Losyeva. – D. : DonNU, 2003. – 336 p.
4. Markova A. K. Psihologyya professyonalizma / A. K. Markova. – M. : Prosveshhenye, 1996. – 308 p.
5. Myhajlychenko V. Ye. Gotovnist studentiv do samorozvytku: sutnist i struktura / V. Ye. Myhajlychenko, M. V. Kanivecz // Problemy inzhenerno-pedagogichnoyi osvity. 2011. – # 32-33. – P. 304-310.
6. Sokolova L. A. Refleksyvnyj komponent deyatel'nosti kak neobxodimoe uslovye razvytyya uchytelya y uchashhysya / L. A. Sokolova. // Ynostr. yaz. v shkole. 2005. – # 1. – P. 19–26.
7. Haken G. Synergetyka / G. Haken. – M.: Myr, 1980. – 406 p.

УДК 615.15 : 174

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ

Шафранська Т.Ю., викладач

*Медичний коледж Запорізького державного медичного університету, вул. Космічна, 2В,
м. Запоріжжя, Україна*

shafranskaja@ukr.net

У статті обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості деонтологічної культури майбутніх фармацевтів. Розкрито зміст особистісного, когнітивного, діяльнісного, практичного критеріїв. Для оцінки сформованості деонтологічної культури охарактеризовано чотири рівні навчальних досягнень: базовий, достатній, високий, творчий.

Ключові слова: деонтологічна культура, майбутні фармацевти, фармацевтична деонтологічна культура, критерії, рівні сформованості.

КРИТЕРИИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ДЕОНТОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ФАРМАЦЕВТОВ

Шафранская Т.Ю.

*Медицинский колледж Запорожского государственного медицинского университета,
ул. Космическая, 2В, г. Запорожье, Украина*

shafranskaja@ukr.net

В статье обоснованы критерии, показатели и уровни сформированности деонтологической культуры будущих фармацевтов. Раскрыто содержание личностного, когнитивного, деятельного, практического критериев. Для оценки сформированности деонтологической культуры охарактеризовано четыре уровня учебных достижений: базовый, достаточный, высокий и творческий.

Ключевые слова: деонтологическая культура, будущие фармацевты, фармацевтическая деонтологическая культура, критерии, уровни сформированности.

CRITERIA AND LEVELS OF FORMATION DEONTOLOGICAL CULTURE OF FUTURE PHARMACISTS

Shafranska T.Yu.

*Medical College of Zaporozhye State Medical University,
Kosmichna str., 2B, Zaporozhye, Ukraine*

shafranskaja@ukr.net

This article deals with the criteria and factors to formation deontological culture of the future pharmacists. Personal, cognitive, active and practical criteria are discovered. Four levels of deontological culture are characterized for evaluating of base, sufficient, high and creative level: that reflect the correctness of their using. A personality criterion is sent to the exposure of the personal ethical and deontological judgements and persuasions, realization of the own valued attitudes toward human life and health, to high moral, spiritual and legal principles, internal and external reasons to the health of maintenance, meaningful attitude toward the pharmaceutical sphere of activity, displays of positive moral virtues and lines. A cognitive criterion includes the system of deontological knowledge, abilities and skills applied by future pharmacists`. An active criterion provides future pharmacists` desire to the independent proper professional activity, application of the moral discipline and principles in actions, reflections of the valued establishments in the acts of behaviour and habits, comprehension and introduction in daily activity of the proper moral internals, knowledge and application of ethic codes, algorithms of realization of pharmaceutical consultations. A practical criterion demonstrates the recreation of deontological knowledge in the practical activity of future pharmacists. Grant of the proper pharmaceutical guardianship to the patients and clients of pharmacy, timely and corresponding implementation of technological regulations of production of medicinal facilities, maintenance of medical secrecies, aesthetic and rational registration of pharmaceutical storefronts, application of morally-legal aspect of activity, careful attitude toward the natural resources of medical pharmacist and their recreation, proper pharmaceutical use of not pharmacopeia crude drugs, exposure and rendering of the falsified medicinal facility harmless.

Key words: deontological culture, future pharmacists, pharmaceutical deontological culture, criteria, levels.

Постановка проблеми. Сучасна фармацевтична освіта в Україні націлена на підготовку компетентних фармацевтичних кадрів. Спеціалізовано-професійні компетенції фармацевтичної спеціальності включають застосування на практиці принципів етики та деонтології, розуміння соціальних наслідків професійної поведінки. Саме тому формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів залишається актуальним питанням. Для визначення рівнів сформованості деонтологічної культури та шляхів підвищення були розглянуті її критерії, показники сформованості.

Аналіз досліджень та публікацій. У дисертаційних роботах науковців В. Ю. Артемова, М. П. Васильєва, Д. В. Деккерт, Л. В. Переймибиди, З. І. Селімова, С. С. Хлестова та ін. визначені критерії та рівні сформованості деонтологічної культури майбутніх фахівців.

Критерії формування деонтологічної компетенції фахівців з організації захисту інформації, на думку В. Ю. Артемова, охоплюють ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний, рефлексивний, особистісний критерії, що включають сформованість цінностей, смислів і мотивів для опанування й реалізації фахівцями професійної діяльності, що базується на принципах деонтології; знання норм і правил професійної діяльності, коректної поведінки в професійній реалізації; вміння, навички і здібності, які характеризують деонтологічну компетентність студента; здатність оцінювати й коригувати процес міжособистісної професійної взаємодії; наявність якостей і характеристик студента, що впливають на успішну професійну діяльність [1, с.5]. Критеріями деонтологічної підготовки педагога, за результатами дослідження вченої М. П. Васильєвої, визначені сформованість мотивації, професійно-значущих якостей особистості, деонтологічних знань, умінь здійснювати нормативну поведінку, вмінь здійснювати рефлексію [2, с.25]. Критеріями формування професійно-деонтологічної культури співробітників державної пожежної служби науковець Д. В. Деккерт охарактеризовує деонтологічні знання, деонтологічні вміння, ціннісні орієнтації, професійно-важливі особистісні якості [3, с.15]. На думку

дослідниці З. І. Селімової, критеріями формування деонтологічної культури студентів педагогічних коледжів є розуміння та прийняття місії професії "вчитель", прояв емоційно-емпатичних відносин та почуттів, демонстрація професійної моральної поведінки, мотиви професійної педагогічної діяльності, прояв професійних якостей та властивостей [4, с.17].

С. С. Хлестова розрізняє когнітивний, емоційно-ціннісний та операційний критерії формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів. Показниками когнітивного критерію деонтологічної культури, на думку дослідниці, є деонтологічні знання про: засади професійної деонтології; норми та вимоги професійної етики; основи деонтологічної культури. Показниками емоційно-ціннісного критерію деонтологічної культури студентів вона визначає: усвідомлення цінностей деонтологічної культури, прийняття їх як особистісних; прагнення наближення до зразків деонтологічної культури; позитивне емоційне забарвлення процесу професійної діяльності. Показниками операційного критерію деонтологічної культури студентів дослідниця вважає: прийняття поведінки, що відповідає нормам та правилам деонтологічної культури, як особистої; забезпечення вчинків, що відповідають вимогами деонтологічної культури; залучення інших до виконання норм деонтологічної культури [6, с.10]. Дослідницею Л. В. Переймибідю критеріями розвитку деонтологічної культури учнів медичних ліцеїв визначено рівні сформованості особистісно, професійно та соціально значущих якостей, необхідних для розвитку деонтологічної культури майбутнього медика; деонтологічних знань учнів про нормативну професійну поведінку в різних ситуаціях професійної діяльності: у взаємовідносинах з пацієнтами, колегами, суспільством; умінь і навичок здійснення нормативної професійної поведінки в галузі практичної діяльності; стійкої мотивації формування та вдосконалення власної нормативної професійної поведінки учнів, що визначає їхню професійну спрямованість на здійснення нормативної поведінки; пізнавального інтересу до проблем медичної деонтології (нормативної професійної поведінки) [5, с.12].

Незважаючи на значний інтерес науковців щодо проблеми формування деонтологічної компетенції фахівців в освіті та медицині, питання формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів не було висвітлено та потребує детального розгляду.

Метою нашої статті є розробка та обґрунтування критеріїв сформованості деонтологічної культури майбутніх фармацевтів, а також опис та оцінка рівнів її сформованості.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, доцільно виділити такі критерії, як міра та показник оцінки формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів, а саме: особистісний, когнітивний, діяльний та практичний (табл.1).

Особистісний критерій спрямований на виявлення особистих етико-деонтологічних суджень та переконань, усвідомлення власних ціннісних ставлень до людського життя та здоров'я, високих моральних, духовних та правових принципів, внутрішніх та зовнішніх мотивів до збереження здоров'я, значущого відношення до фармацевтичної сфери діяльності, проявах позитивних моральних чеснот та рис: милосердя, надійності, справедливості, емпатії, неупередженості, відповідальності, принциповості, порядності, щирості, совісності, чемності, об'єктивності, відчуття такту, здатності викликати довіру тощо.

Когнітивний критерій включає систему деонтологічних знань, умінь та навичок майбутніх фармацевтів, зокрема знання положень належної виробничої практики, засвоєння алгоритмів фармацевтичної опіки, методи проектування відтворення ресурсів рідкісної лікарської рослинної сировини, умінь виконання методик належного експрес-аналізу активних фармацевтичних інгредієнтів, надійних та раціональних способів перевірки доброякісності ліків.

Таблиця 1 – Вхідний рівень сформованості деонтологічної культури майбутніх фармацевтів

Критерій	Показники	Рівні сформованості			
		Базовий	Достатній	Високий	Творчий
Особистісний	Володіння особистими етико-деонтологічними судженнями	-	+	++	+++
	Усвідомлення власних ціннісних ставлень	-	+	++	+++
	Мотиви до здоров'я збереження	+	-	++	+++
	Прояв позитивних моральних чеснот та рис	+	+	+++	+++
Когнітивний	Знання положень належної виробничої практики	+	+	++	+++
	Засвоєння алгоритмів фармацевтичної опіки	-	+	+++	+++
	Методи проектування відтворення рідкісної лікарської рослинної сировини	-	-	++	+++
	Уміння виконання методик належного експрес-аналізу активних фармацевтичних інгредієнтів	-	+	++	+++
Діяльний	Належна професійна поведінка в аптеці	+	+	++	+++
	Знання та застосування положень етичних кодексів	-	+	++	+++
	Належні фармацевтичні консультації	-	+	++	+++
	Культура професійного спілкування	-	+	++	+++
	Застосування правомірної реклами	+	++	++	+++
Практичний	Надання належної фармацевтичної опіки	+	++	++	+++
	Своєчасне та відповідне виконання технологічних регламентів виробництва лікарських засобів	-	+	++	+++
	Ресурсозбереження рідкісної лікарської рослинної сировини	-	+	++	+++
	Експертиза виявлення та утилізація фальсифікованих лікарських засобів	-	+	++	+++

Примітки: вказаний показник не проявлений; + вказаний показник проявлений частково; ++ вказаний показник проявлений здебільшого; +++ вказаний показник проявлений повністю.

Діяльний критерій забезпечує бажання майбутніх фармацевтів до самостійної належної професійної діяльності, застосування моральних настанов та принципів у дії, відображення ціннісних установ в актах поведінки та звичках, осмислення та впровадження в щоденну діяльність належних моральних якостей, знання та застосування етичних кодексів, алгоритмів проведення фармацевтичних консультацій, культура професійного спілкування:

фармацевт-лікар, фармацевт-клієнт аптеки, фармацевт-медичний працівник, фармацевт-провізор тощо, положення щодо правомірності реклами особливого різновиду товару – ліків.

Практичний критерій демонструє відтворення деонтологічних знань у практичній діяльності майбутнього фармацевта. Надання належної фармацевтичної опіки пацієнтам та клієнтам аптеки, своєчасне та відповідне виконання технологічних регламентів виробництва лікарських засобів, збереження лікарняної таємниці, естетичне та раціональне оформлення вітрин, застосування морально-правового аспекту діяльності, турботливе ставлення до природних ресурсів лікарської рослинної сировини та її відтворення, належне фармацевтичне використання не фармакопейної лікарської рослинної сировини, виявлення та знешкодження фальсифікованих лікарських засобів.

Згідно з позицією більшості вчених, зокрема В. Ю. Артемова, М. П. Васильєвої, Д. В. Деккерта, Л. В. Переймибіді, З. І. Селімової, для контролю сформованості деонтологічної культури достатньо виділити три рівні: низький або критичний, середній або достатній та високий. Проте дослідниця С. С. Хлестова визначила чотири рівня сформованості деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів: адаптаційний, репродуктивний, конструктивний, креативний [6, с.6].

Вважаємо необхідним виділити чотири рівні сформованості деонтологічної культури майбутніх фармацевтів, а саме: базовий, достатній, високий та творчий.

Творчий рівень володіння деонтологічною культурою майбутніми фармацевтами свідчить про всебічне та глибоке засвоєння етико-деонтологічних домінант, грамотне та вичерпне застосування положень належної виробничої практики, етичних кодексів, моделювання власних алгоритмів фармацевтичної опіки, відтворення рідкісної лікарської рослинної сировини, самостійний правильний вибір експертизи виявлення фальсифікованих лікарських засобів, своєчасне повне та ґрунтовне виконання технологічних регламентів виготовлення лікарських форм тощо; різнобічні навички виконання практичних робіт, пов'язаних з належним обов'язковим контролем, що потребує володіння власними моральними чеснотами; творче, креативне, видозмінене використання значущих позитивних морально-духовних рис у професійній діяльності, прояви культури професійного спілкування у нестандартних конфліктних ситуаціях, повне виконання належних правомірних професійних вмінь та знань в галузі фармації, власне осмислення, інтуїтивний вибір та відтворення позитивних моральних чеснот та рис.

Високий рівень засвоєння деонтологічної культури майбутніми фармацевтами свідчить про грамотне застосування етико-деонтологічних положень в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; відсутність суттєвих неточностей під час рефлексії особистих моральних принципів у професійну поведінку; аналітичне відтворення належних професійних знань: нормативної документації, що регламентує етичну поведінку, належної виробничої практики, положень фармацевтичної опіки за алгоритмами, ресурсозбереження рідкісної лікарської рослинної сировини, методик аналізу ЛЗ на доброякісність тощо; розуміння загальних деонтологічних теорій; застосування правил та норм деонтологічної культури в стандартних ситуаціях; узагальнення та систематизація ціннісних орієнтацій, деонтологічних знань та умінь.

Достатній рівень сформованості деонтологічної культури майбутніх фармацевтів характеризується засвоєнням деонтологічних знань, вмінь та навичок на репродуктивному рівні, без деталізованого вивчення окремих положень, є неточності в засвоєнні професійного етикету, недостатньо правильні формулювання належних алгоритмів професійно-орієнтованих дисциплін, послідовне, але неповне виконання належної фармацевтичної опіки на практиці, виконання технологічних регламентів виробництва лікарських засобів з виникненням ускладнень, помилок, вирішення конфліктних ситуацій за готовими

алгоритмами, вирішення належних обов'язкових професійних завдань за допомогою викладача.

Базовий рівень опанування деонтологічної культури майбутніми фармацевтами визначається частковими знаннями етико-деонтологічних положень, етичних норм та законів, правил поведінки, виявлення суттєвих помилок під час належного виконання професійних алгоритмів та дій, наявність фрагментарних уявлень та обізнаності з окремими деонтологічними положень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів відбувається з урахуванням критеріїв, показників та рівнів сформованості. Критеріями формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів є: особистісний, когнітивний, діяльний та практичний. Відокремлені рівні сформованості – базовий, достатній, високий та творчий – дозволяють оцінювати та здійснювати моніторинг процесу формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці педагогічних умов формування деонтологічної культури майбутніх фармацевтів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемов В. Ю. Теоретичні та методичні основи формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : 13.00.04 / Володимир Юрійович Артемов ; Ін-т інформаційно-діагностичних систем Нац. авіаційного ун-ту. – Київ : [б.в.], 2015. – 43 с.
2. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : 13.00.04 / Марина Петрівна Васильєва ; Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : [б.в.], 2004. – 38 с.
3. Деккерт Д. В. Формирование профессионально-деонтологической культуры сотрудников ГПС МЧС России в организации дополнительного профессионального образования : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. пед. наук : 13.00.08 / Дмитрий Викторович Деккерт . – Челябинск : 2014. – 26 с.
4. Селимова З. И. Формирование деонтологической культуры студентов педагогических колледжей во внеурочной работе : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. пед. наук : 13.00.08 / Зильфия Ибадулаевна Селимова . – Махачкала : 2015. – 23 с.
5. Переймибіда Л. В. Організаційні засади діяльності пед. колективу з розвитку деонтологічної культури учнів медичного ліцею : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / Лариса Валентинівна Переймибіда ; КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2008. – 21 с.
6. Хлестова С. С. Формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі соціально-виховної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / Світлана Святославівна Хлестова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : [б.в.], 2011. – 22 с.

REFERENCES

1. Artemov, V. Yu. (2015), Theoretical and methodical bases of deontological formation of ethical competence of specialists in the organization of protection of information with restricted access, Thesis abstract for Doctor's Degree of Pedagogical sciences by Specialty, 13.00.04, Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

2. Vacilieva, M. P. (2004), Theoretical principles of deontological training of the teacher, Thesis for Doctor degree in Pedagogics, 13.00.04 Kharkiv Skovoroda State Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine.
3. Dekkert, D. V. (2014), Forming of professional deontological culture of employees of government constabulary service of ministry of emergencies of Russia is in organization of additional trade education, Thesis abstract for Doctor's Degree of Pedagogical sciences by Specialty, 13.00.08, Chelyabinsk State Pedagogical University, Chelyabinsk, Russia.
4. Selimova, Z. I. (2015), Forming of deontological culture of students of pedagogical colleges is in extracurricular work, Thesis abstract for Doctor's Degree of Pedagogical sciences by Specialty, 13.00.08, Dagestan State Pedagogical University, Makhachkala, Russia.
5. Pereimybida, L.V. (2008), Organizational foundations of pedagogical collective's activity in developing of deontological culture of medical lyceum students, Thesis abstract for Doctor's Degree of Pedagogical sciences by Specialty, 13.00.01, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.
6. Hlyestova, S. S. (2011), Formation of students' deontological culture in the social and educational work of higher education establishment, Thesis abstract for Doctor's Degree of Pedagogical sciences by Specialty, 13.00.07, Dragomanov Pedagogical University, Kyiv, Ukraine.

УДК 37.06

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ

Шульга А.В.

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна*

shulga.alna@rambler.ru

У статті розглядається неповна сім'я як суб'єкт у роботі вчителя початкових класів з сім'єю молодшого школяра. Автор акцентує увагу на виховних проблемах сучасних неповних сімей, які є наслідком нестачі виховних ресурсів. В свою чергу, проблеми неповних сімей безпосередньо залежать від причин утворення таких сімей, їх типів та особливостей, знання яких допоможуть вчителю початкових класів підібрати необхідні та ефективні форми роботи з батьками молодших школярів з неповних сімей.

Ключові слова: сім'я, неповна сім'я, типи неповних сімей, особливості неповної сім'ї, виховні проблеми неповної сім'ї.

ПРОБЛЕМЫ ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ИЗ НЕПОЛНЫХ СЕМЕЙ

Шульга А.В.

*Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича,
ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, Украина*

shulga.alna@rambler.ru

В статье рассматривается неполная семья как субъект в работе учителя начальных классов с семьей младшего школьника. Автор акцентирует внимание на воспитательных проблемах современных неполных семей, которые являются следствием недостатка воспитательных ресурсов. В свою очередь, проблемы неполных семей непосредственно зависят от причин образования таких семей, их типов и особенностей, знание которых помогут учителю начальных классов подобрать необходимые и эффективные формы работы с родителями младших школьников из неполных семей.

Ключевые слова: семья, неполная семья, типы неполных семей, особенности неполной семьи, воспитательные проблемы неполной семьи.